

Pestprotocol

School met de Bijbel

Maartensdijk

Aanleiding: De achtergrond van ons pestprotocol

In het najaar van 2013 hebben we als personeel van de School met de Bijbel – Maartensdijk digitale nascholing gevolgd op het onderwerp 'Geweld in huiselijke kring en/of kindermishandeling' (bij de stichting The Next Page).

Als een uitvloeisel daarvan hebben we niet alleen een meldcode opgesteld, maar ook een pestprotocol. Dit mede naar aanleiding van enkele vragen van ouders.

november 2013

P.S. Toevoeging van contactpersoon en aanspreekpunt, nl. dhr. G. Meerkerk (zie blz. 15). (nov. 16)

Inhoud

Achtergrondinformatie m.b.t. onze aanpak van het pesten.....	blz. 3
Pestprotocol School met de Bijbel	blz. 5
De verschillende stappen toegelicht:	
• Stap 0: Uitgangspositie van de school.....	blz. 7
• Stap 1: Observeren, signaleren en begeleiden.....	blz. 11
• Stap 2: Collegiale consultatie.....	blz. 13
• Stap 3: Uitvoering acties.....	blz. 14
• Stap 4: Evaluatie van afspraken en acties.....	blz. 16
• Stap 5: Nazorg (m.b.t. traject en ouders)	blz. 18
Slotwoord (met o.a. info van www.pestweb.nl)	blz. 19

Achtergrondinformatie m.b.t. onze aanpak van het pesten

Bijbelse gegevens:

Onze school heet School met de Bijbel. Dat betekent ook dat wij weet hebben (en de dagelijkse ervaring versterkt dat..) van de gebrokenheid van alle samenlevingsverbanden. De realiteit van de zondeval (het verlaten van God en onze naaste, het kiezen voor onszelf) is niet alleen werkelijkheid in de Bijbelse geschiedenissen die we vertellen:

- De haat van Kaïn tegenover Abel en de doodslag daarna....
- De haat van de broers tegen Jozef; de boze plannen die ze smeedden (Jozef verkopen als slaaf naar Egypte, het bedriegen (jarenlang) van hun oude vader d.m.v. de veelvervige rok met nog een kleur (de bloedkleur) erbij ...
- Het verraad van Judas die Zijn Meester voor 30 zilverlingen verkocht ...

Ook in de realiteit van het dagelijkse leven zien we die gebrokenheid steeds meer aan de dag treden. Het wordt er immers niet beter op, omdat Gods Woord ons leert dat de liefde van velen in de laatste dagen van de wereld zal verkouden. Het zal in de laatste dagen van deze aarde zijn als in de dagen Noach, toen de wereld vervuld was met wrevel enz.

De andere kant van de Bijbelse werkelijkheid mogen we ook niet vergeten. Er is wel degelijk de realiteit van Gods genade! Door de kracht van Jezus' bloed is er schuldvergeving en door Zijn Geest is er levensvernieuwing te vinden. De broers van Jozef bijv. zijn door die genade tenslotte overwonnen, beleden schuld en zo stelde Juda zich borg voor de broer van Jozef (Benjamin). Dat is een hoopvol perspectief. Dat reikt heel wat verder dan het zo vaak gebezigde 'sorry' in onze zogenaamde 'respectcultuur'.

Eens sprak een inspecteur ons aan op het invulling geven aan 'burgerschap'. We lazen toen samen de antwoorden op de vragen 106 en 107 uit de Heidelbergse Catechismus. Hoeveel meer wordt daarin niet gezegd dan we in het algemeen te horen krijgen vanuit andere bronnen. 'k Herinner me dat die inspecteur er toen van onder de indruk was. Laten we daarom die twee vragen en antwoorden hier ook vermelden:

6^e gebod: Gij zult niet doodslaan.

- **Vraag 106** Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken? als onszelf, en aan hem geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid en alle vriendelijkheid bewijzen.
- **Antw:** God, verbiedende de doodslag, leert ons dat Hij de wortel van de doodslag, als nijd, haat, toorn en wraakgierigheid, haat en dat alles voor een doodslag houdt. → dat wij zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren,
→ en dat wij ook onze vijanden goed doen.
- **Vraag 107** Maar is het genoeg dat wij onze naaste, zoals tevoren gezegd is, niet doden?
- **Antw:** Nee, want God (verbiedende de nijd, haat en toorn) gebiedt:
→ dat wij onze naaste liefhebben

Pedagogische gegevens:

Wij willen een School met de Bijbel zijn waar iedere leerling zich sociaal aanvaard voelt en zich kan ontwikkelen in een sfeer van veiligheid, acceptatie, erkenning en wederzijds respect.

Met elkaar zijn we alert op signalen m.b.t. onze leerlingen als:

- Observaties van laag welbevinden
- Plagen, bespotten, kleineren en uitlachen van/door medeleerlingen
- Fysiek contact (duwen, slaan, schoppen enz.)
- Steeds terugkerende ruzies
- Kleefgedrag (niet bij de leerkracht vandaan willen gaan)

Daarnaast geldt uiteraard dat de leerkrachten in school- en groepsverband toezien op een respectvolle omgang tussen de leerlingen onderling.

Belangrijke regel is dat we elkaar meedelen via de mail of anderszins als er problemen gesignaleerd worden of dat we via de ouders een melding krijgen. Het samen 'weten' van zaken die op dit vlak spelen, is van groot belang. Ook het samen er echt voor (willen) gaan wordt door dit 'samen weten en samen doen' versterkt.

De relatie met de ouders en/of verzorgers is voor ons heel belangrijk in dit opzicht.

Ons pestprotocol en de toelichting bij de verschillende 'stappen' komt in de volgende bladzijden uitgebreid aan de orde. Hierbij geven we invulling aan allerlei zaken die we tot nu toe kort hebben aangestipt.

Pestprotocol School met de Bijbel – Maartensdijk

Stappen in onze zorgroute		Aandachtspunten	
Stap 0:	Uitgangspositie van de school <ul style="list-style-type: none"> Alle betrokkenen bij de school (directie, leerkrachten, bestuur, ouders en leerlingen) onderkennen het belang van de uitspraak: 'Pesten wordt niet getolereerd op onze school'. 	Stap 0:	Uitgangspositie van de school <ul style="list-style-type: none"> Let op de afspraken die gelden binnen de school m.b.t. het onderwerp 'pesten'. Let op de communicatie m.b.t. dit onderwerp richting ouders en anderen (via schoolgids enz.) Let vooral op de afspraken m.b.t. het begin van een schooljaar in school- en groepsverband.
↓ school communiceert (preventief) het bovenstaande naar alle betrokkenen			
Stap 1:	Observeren, signaleren en begeleiden <ul style="list-style-type: none"> De leerkracht is alert op signalen. Zeker na een verdenking m.b.t een mogelijke pestsituatie let de leerkracht vervolgens goed op het kind in verschillende situaties. Leerkracht zorgt voor het vastleggen van zijn vermoedens, signalen enz. 	Stap 1:	In kaart brengen van de signalen <ul style="list-style-type: none"> Zie eventueel de lijst m.b.t. de signalen. Wie brengt de mogelijke (pest)situatie in bij de leerkracht? (eigen observaties / kind zelf / medeleerling(en) / ouders e.a. We controleren de aantekeningen enz. bijv. in onze groeps- en leerlingbesprekingen van eerdere jaren of al eerder van pestsituaties sprake is geweest. We leggen de zaken vast, eventueel in een verzamelbestand of via de groeps- en leerlingbesprekingen.
↓ leerkracht bespreekt het bovenstaande bijv. met kind / ouders of inbrengers van het signaal			
Stap 2:	Collegiale consultatie <ul style="list-style-type: none"> De leerkracht deelt eventuele vermoedens van zorg met collega's en/of intern begeleiders en/of directieleden. Let op het vastleggen van belangrijke info. 	Stap 2:	Collegiale consultatie <ul style="list-style-type: none"> Het is van groot belang dat de signalen in dit stadium gedeeld worden met elkaar. Andere leerkrachten die bijv. pleinwacht lopen, kunnen dan ook alert reageren en observeren. Dit medelen gebeurt bij voorkeur

			<i>per e-mail om echt iedereen te kunnen bereiken.</i>
↓ <i>leerkracht bespreekt het bovenstaande bijv. met kind / ouders of inbrengers van het signaal</i>			
Stap 3:	Uitvoering acties <ul style="list-style-type: none"> • <i>De leerkracht(en) en/of IB'ers en/of directieleden bepalen acties en gaan er gezamenlijk voor!</i> • <i>Let op het vastleggen van afspraken enz.</i> 	Stap 3:	Uitvoering acties <ul style="list-style-type: none"> • <i>In dit stadium maken we gebruik van de info in dit pestprotocol om goede acties te ondernemen, eventueel in meerdere stappen. Dit is altijd afhankelijk van de ernst van de situatie, de leeftijd van het kind enz. enz.</i>
↓ <i>vertegenwoordiger(s) van school bespreken ook met ouder(s) en of verzorger(s) deze stap! (!)</i>			
Stap 4:	Evaluatie van afspraken en acties <ul style="list-style-type: none"> • <i>Na een afgesproken periode worden alle afspraken en acties geëvalueerd.</i> • <i>Wordt de zaak afgesloten? Krijgt dit een (ander) vervolg? Moeten we doorgaan met de actie(s)? Contacten richting derden? Enz.</i> • <i>Let op het vastleggen van de conclusies enz.</i> 	Stap 4:	Evaluatie van afspraken en acties <ul style="list-style-type: none"> • <i>Na (standaard) veertien dagen wordt de zaak geëvalueerd of er moet voor een andere periode zijn gekozen.</i> • <i>Er is gerichte aandacht voor de (geboden) begeleiding van pester en gepeste leerling, zonder daarbij de overige leerlingen uit het oog te verliezen.</i>
↓ <i>vertegenwoordiger(s) van school bespreken ook met ouder(s) en of verzorger(s) deze stap! (!)</i>			
Stap 5:	Nazorg (m.b.t traject en ouders) <ul style="list-style-type: none"> • <i>Nagaan hoe traject is verlopen om daar in het vervolg rekening mee te houden, zeker ook wat betreft onze ouders.</i> 	Stap 5:	Volgen en afsluiten <ul style="list-style-type: none"> • <i>Let op het verwerken van één en ander, bijv. in de overzichten leerlingbespreking.</i> • <i>Let met name op de info richting de ouders...</i>

Toelichting bij de verschillende stappen:

Op de volgende bladzijden worden bovenstaande 'stappen' uitgebreid toegelicht.

Stap 0: Uitgangspositie van de school

- **De ernst van het probleem**

De School met de Bijbel onderschat de gevolgen van het langdurig slachtoffer of dader zijn van pestgedrag niet. Wanneer we alleen maar denken aan onze ervaringen met ouders die vanuit hun eigen verleden aangeven hoe 'pestsituaties' hen nog steeds achtervolgen. Het maakt deze ouders sociaal gezien vaak minder weerbaar of juist achterdochtig en fel richting mensen die iets kritisch over hun persoon of functioneren zeggen. Ook geven deze ouders aan hoe moeilijk ze het vinden om problemen van hun kinderen met andere kinderen op school in de juiste proporties te zien enz.

We communiceren daarom richting ouders nooit 'luchthartig' over pest- en treiterproblemen. Pesten is voor ons een systematische, psychologische, fysieke of (soms zelfs (!)) seksuele handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen t.o.v. één of meer klasgenoten die (niet langer) in staat is / zijn om zichzelf te verdedigen. Pesten gebeurt opzettelijk en is bedoeld om schade toe te brengen (fysiek, materieel of mentaal). Bij pesten is er altijd sprake van ongelijke machtsverhoudingen, waarbij de fysiek of verbaal sterkere personen minder weerbare personen uitkiezen als slachtoffer. Het gebeurt systematisch en houdt niet vanzelf op, maar wordt eerder erger als er niet wordt ingegrepen.

- **Preventieve aandacht voor pest- en treitersituaties**

Op allerlei wijzen (ook in de Bijbellessen) en in het groepsgewijs aandacht geven aan (omgangs)regels is er preventieve aandacht ter voorkoming van pest- en treitersituaties. De School met de Bijbel gebruikt ook een methode waarin structureel aandacht voor 'omgaan met elkaar' wordt gevraagd. Deze methode (*'Kinderen en hun sociale talenten'*) wordt wekelijks of tweewekelijks in de diverse groepen gebruikt. Kinderen krijgen daardoor allerlei 'aanpakken' en 'routines' en 'mogelijkheden' aangereikt om te leren reageren op negatief gedrag en hoe je daarmee om kunt gaan: Wat je dan kunt zeggen en/of doen. Het belang van positieve aandacht voor elkaar (complimentjes geven enz.) wordt daarin keer op keer onderstreept.

Ook onderstrepen we keer op keer hoe belangrijk het is om problemen te melden bij de leerkracht en/of anderen.

Leerlingenquêtes en/of sociogrammen (eventueel meerdere keren per schooljaar, maar in elk geval is er elk schooljaar na ongeveer 10 weken een groepsafname van onze **Vragenlijst voor leerlingen**) geven veel informatie. We bestuderen de uitslagen nauwgezet en we zijn daarin alert op eventuele pestsignalen en –situaties.

- **Verschil tussen plagen en pesten**

Het is van belang om het verschil tussen plagen en pesten te benadrukken. Ook aan de leerlingen wordt dit op verschillende manieren duidelijk gemaakt (o.a. bij de uitleg om de pest- en treiterenquête goed in te kunnen vullen...) De lijst op de volgende bladzijde helpt ons om deze verschillen helder voor het voetlicht te brengen. In onze uitleg aan de leerlingen nemen we (onderdelen van) deze lijst mee.

Plagen	Pesten
1. Gebeurt spontaan.	1. Gebeurt met opzet: de pester weet vooraf wie hij / zij zal pesten en op welke manier.
2. Heeft geen kwade bijbedoelingen.	2. Iemand wordt bewust gekwetst of gekleineerd.
3. Duurt niet lang en gebeurt niet vaak.	3. Kan lang blijven duren, gebeurt meer dan eens, vaak zelfs met regelmaat en houdt niet vanzelf op.
4. Speelt zich af tussen gelijken.	4. De strijd is ongelijk. De pester staat (bijna altijd) 'boven' het gepeste kind en voelt zich machtig als het slachtoffer zich machteloos voelt. De pester geniet van deze situatie.
5. Is meestal te verdragen of plezierig, maar kan ook kwetsend 'overkomen'.	5. De pester heeft geen positieve bedoeling(en). Hij wil iemand pijn doen, kwetsen of 'spullen' van het slachtoffer beschadigen.
6. Is meestal één tegen één.	6. Gebeurt meestal met een groep(je) tegenover één slachtoffer.
7. De rollen liggen niet vast.	7. Heeft een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfde kinderen en het slachtoffer ook.
8. Heeft geen nadelige gevolgen.	8. Als er niets wordt gedaan, kunnen de lichamelijke, sociale en psychische gevolgen ingrijpend zijn en lang nawerken.
9. De vriendschap wordt hervat.	9. Het is niet gemakkelijk om na het pesten een goede relatie op te bouwen tussen pester(s) en slachtoffer.
10. Het geplaagde kind is en blijft lid van de groep.	10. Het gepeste kind is geïsoleerd, voelt zich eenzaam en voelt (dag in dag uit) dat hij / zij niet (meer) bij de groep hoort.
11. De sfeer in de groep blijft goed.	11. Geeft een dreigend, onveilig gevoel in de groep.

- **Er gelden (omgangs)regels op school, op het plein, in de omgang met elkaar enz.**

De School met de Bijbel wil haar leerlingen een veilig en vertrouwd pedagogisch klimaat bieden. Toezicht in de school, in de klas, op het plein vinden we daarom van heel groot belang. In de pauzes wordt er door tenminste twee leerkrachten pleinwacht gelopen, met uitzondering van de overblijfpauze. Dan is er toezicht door één leerkracht. We hebben elkaar (de verschillende partijen op school...) daarin hard nodig. We rekenen erop:

- Dat de ouders hun kinderen (omgangs)regels meegeven. Ook moeten ouders zich bewust zijn van de manier waarop ze over 'anderen' (kinderen, ouders, leerkrachten enz.) praten. Helaas is soms aan de wijze waarop het kind reageert in

bepaalde situaties de 'thuisituatie' af te lezen.... Keer op keer (niet alleen in de schoolgids, maar ook tijdens onze jaarlijkse informatieavonden enz.) is het van groot belang dit punt onder de aandacht van de ouders te brengen. Het volgende is in dit opzicht ook van belang:

- Tijdens de ouderbezoeken en/of rapportbesprekingen wordt altijd gevraagd of de ouders zich in enig opzicht 'zorgen maken' over hun kind. Ook pest- en treitersituaties willen we o.a. op die wijze boven water krijgen.
- Dat de leerkrachten alert en attent zijn op dit probleem. Ze geven zelf het goede voorbeeld door leerlingen niet te kleineren, met een bijnaam te noemen, laatdunkend te reageren (met name) op opmerkingen van 'laaggeplaatste kinderen' in de sociale rangorde van hun groep enz.
- Nog enkele punten die van belang zijn:
- Elke leerkracht draagt er zorg voor dat in een nieuw schooljaar met name in de periode tot aan de herfstvakantie veel aandacht besteed wordt aan de regels voor de omgang met elkaar, vanuit het besef dat we als leerkrachten een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan een positieve groepsvorming.
  - Elke leerkracht is consequent als het gaat om de uitvoering van deze regels.
  - Leerkrachten die moeite hebben om regels consequent te hanteren en gestelde normen te bewaken, krijgen collegiale ondersteuning en zo nodig op andere wijzen coaching en/of begeleiding.
  - Leerkrachten bieden voldoende structuur aan, ook tijdens de meer open onderwijsleersituaties, en ook bijv. voor het spelen op het plein en het gaan op excursie.
- Dat de kinderen de volgende belangrijke regels in praktijk brengen:
- We worden opgeroepen om door Gods genade en in Zijn kracht God lief te hebben boven alles en onze naaste als onszelf.
  - We hebben daarom zeker respect voor elkaar, ook al weten we dat er grote onderlinge verschillen zijn. De één heeft een bril, de volgende heeft rood haar, een derde woont op een boerderij (dat ruik je soms) enz. enz. Maar we maken elkaar nooit belachelijk om deze verschillen. We schelden elkaar er niet om uit enz. enz.
  - We hebben onze eigen mening over allerlei zaken en we mogen die mening ook naar voren brengen. We luisteren naar elkaar en geven elkaar letterlijk en figuurlijk de ruimte.
  - We werken (als dat nodig is..) samen met elk kind uit onze groep. We helpen elkaar en we sluiten (bijv. bij het spelen op het plein) niemand bij voorbaat buiten.
  - Als er iets gebeurt dat we niet leuk vinden, dan zeggen we dat duidelijk tegen het kind: **"Ik vind dit niet leuk, ik wil dat je er nu mee stopt."** Gaat het kind er wel mee door, dan is het tijd voor 'het slachtoffer' om dit te melden bij de pleinwacht en/of groepsleerkracht. We nemen deze meldingen zeer serieus en doen zulke meldingen niet af met opmerkingen als 'Ja, maar je lokt dit zelf uit.' enz.
  - Als we gepest worden, dan moeten / mogen we er thuis ook over praten. De ouders doen dit niet af met opmerkingen als 'Ja, je zal zelf ook wel wat gedaan / gezegd hebben' enz. Kinderen moeten er op kunnen rekenen dat

hun ouders bij het aanhouden van dergelijke signalen contact opnemen met de school.

- De bovenstaande regels worden jaarlijks met de leerlingen opnieuw besproken en op klassenniveau (in eigen en soms kortere bewoordingen) vastgesteld, eventueel met toevoeging van andere groepsregels. Bijv.:
  1. *Wij luisteren naar elkaar.*
  2. *Wij doen niet iets bij een ander dat we zelf ook niet prettig vinden.*
  3. *We noemen elkaar bij de voornaam, de leerkrachten spreken we aan met juf (of meester).*
  4. *Wij spelen en werken samen. Iedereen hoort erbij. Buitensluiten vinden wij niet goed.*
  5. *Wij blijven van elkaar en van elkaars spullen af.*
  6. *Wanneer je wilt dat de ander stopt: DENK na en zeg STOP; je kijkt de ander aan en je weet zeker dat de ander je gehoord heeft.*
  7. *Als je kwaad bent probeer je eerst samen te praten. Ga anders naar de meester of juf die in de buurt is.*
  8. *Na het uitpraten van een ruzie maken we weer een nieuwe start.*
  9. *Wij letten niet zoveel op elkaar en roddelen niet over elkaar (Ook niet via internet).*
  10. *Wij beoordelen niet iemand op het uiterlijk.*
  11. *Wij lachen en schelden niemand uit (Ook niet via internet).*
  12. *Klikken: niet zomaar klikken. Wel: aan de juf of meester vertellen als er iets gebeurd is wat je gevaarlijk of niet prettig vindt en wanneer iemand opzettelijk iets beschadigt.*
  13. *Opzettelijk iemand pijn doen, opwachten buiten school, achterna zitten om te pesten is beslist niet toegestaan.*
  14. *Vertel de meester of juf wanneer je zelf of iemand anders wordt gepest.*

- **We zorgen ervoor dat zaken worden vastgelegd.**

Het is van groot belang om allerlei zaken m.b.t. pest- en treitersituaties vast te leggen. We noteren in onze groeps- en leerlingbesprekingen kort de aard van het probleem en de aanpak. We verzamelen alle info, correspondentie enz. in een bestand dat we toevoegen bij deze leerling. Overzichten hiervan worden ook door de coördinator (G. Meerkerk) verzameld.

Na ongeveer tien weken wordt de ZIEN-vragenlijst (versie 1.1) afgenomen waarin ook naar pest- en treitersituaties wordt gevraagd. Deze gegevens worden in een overzicht verzameld. (Met betrekking tot pest- en treitersituaties geldt dit de groepen 3 t/m 8). Daarnaast hebben de groepen 5 t/m 8 nog veel meer zaken ingevuld. Dit alles wordt in drie overzichten per groep en per leerling verzameld: Overzichten Betrokkenheid / Welbevinden / Zelfbeeld. Met deze gegevens gaan we in elk geval (zo nodig) aan het werk (individueel en/of in groepen – en schoolverband).

Stap 1: Observeren, signaleren en begeleiden

(m.b.t. eventuele pest- en treitersituaties)

- **Een antenne voor signalen...**

De leerkrachten en andere betrokkenen bij de School met de Bijbel zijn alert en attent m.b.t. eventuele signalen van pest- en treitersituaties. We maken gebruik van onderstaande lijst.

SIGNALLEN VAN SLACHTOFFERS

Op school

Primaire signalen:

- de slachtoffers worden vaak op een gemene manier geplaagd, bespot en gekleineerd;
- ze worden uitgelachen op een spottende en onvriendelijke manier;
- ze worden fysiek aangepakt en kunnen zich hier niet adequaat tegen verweren;
- ze zijn betrokken bij ruzies waarbij ze zich niet kunnen verdedigen; hun bezittingen worden beschadigd;
- ze vertonen blauwe plekken, schrammen, gescheurde kleding, enz.

Secundaire signalen:

- de slachtoffers zijn vaak alleen, ze lijken geen vrienden te hebben;
- ze worden als laatste gekozen, bijvoorbeeld bij het vormen van groepjes; ze proberen dicht bij de leerkracht te blijven;
- ze geven een angstige en onzekere indruk;
- ze zien er bang, ongelukkig, neerslachtig en huilerig uit;
- ze vertonen een plotselinge of geleidelijke verslechtering in schoolresultaten.

Thuis

Primaire signalen:

- ze komen thuis met gescheurde kleding of bezittingen die stuk zijn;
- ze vertonen verwondingen (blauwe plekken, schrammen, ...) en geven hier een omstreden uitleg voor.

Secundaire signalen:

- ze brengen geen vriendjes of klasgenoten mee naar huis;
- ze hebben geen goede vriend(in);
- ze worden zelden elders uitgenodigd;
- ze gaan niet graag naar school;
- ze kiezen een vreemde weg om naar school te gaan;
- ze slapen niet goed;
- ze verliezen de belangstelling voor schooltaken;
- ze zien er bang en ongelukkig uit;
- ze vragen of stelen geld (om de pestkoppen om te kopen);
- ze kunnen ook via de sociale media worden gepest (cyberpesten).

SIGNALLEN VAN PESTKOPPEN

Algemene kenmerken

- ze zijn fysiek sterker;
- ze hebben grote behoefte te overheersen en hun eigen zin te krijgen;
- ze zijn vaak ook bedreven in het cyberpesten (controleer mediagebruik);
- ze zijn impulsief, kunnen moeilijk tegenwerking aanvaarden;
- ze zijn vaak tegendraads naar volwassenen toe;
- ze worden als stoer aangezien, hebben weinig inlevingsvermogen;
- ze hebben een relatief positief zelfbeeld.

Op school

- Op school treiteren de pestkoppen vaak op een gemene manier: spotten, intimideren, schoppen, dingen stuk maken. Ze hebben het vooral gemunt op de zwakkere leerlingen en proberen de meelopers op hun hand te krijgen.
- Ondervinding leert dat meisjes veelal op een veel subtielere manier pesten, die veel moeilijker op te sporen valt, bijv. roddelen, een vriendin afpakken enz.

- **Omgaan met signalen en daaraan consequenties verbinden**

De leerkracht neemt de signalen uiterst serieus en observeert de leerling nauwgezet in allerlei situaties:

- in de groep: hoe reageren andere leerlingen op antwoorden, prestaties, uiterlijk enz. van het mogelijke slachtoffer.
- op het plein: hoe gedraagt deze leerling zich, hoe gaan de andere leerlingen met deze leerling om.
- eventueel navragen bij collega's en/of ouders of er opvallende dingen te melden zijn uit verleden en heden.
- leerkrachten schromen niet om wanneer er duidelijk van een geconstateerde pestsituatie sprake is (straf)maatregelen te nemen tegen de pester(s). Te denken valt aan maatregelen als:
  - één of meerder pauzes binnenblijven of nablijven na schooltijd. In elk geval wordt de pester op zijn gedrag aangesproken en wat hij daarin het gepeste kind aandoet.
  - meedelen dat ook andere leerkrachten (en zo nodig) ook de ouders van het kind op de hoogte worden gebracht van het pestgedrag.
  - leg één en ander vast en laat (afhankelijk van de ernst van de situatie en de leeftijd van het kind) dit ook door de leerling zelf ondertekenen.

Stap 2: Collegiale consultatie

Bij gegronde vermoedens van pest- en/of treitersituaties is het van groot belang deze informatie te delen met alle collega's. Deze collega's hebben immers ook toezichhoudende taken op het plein. Het is ons (vanuit de praktijk) wel heel duidelijk geworden dat het delen van deze info veel voordelen biedt. We zijn dan als leerkrachten op de hoogte van 'wat' er eventueel speelt m.b.t. een leerling. Wanneer we dan 'iets' zien gebeuren op het plein of ergens anders, kunnen we veel beter de ernst van de situatie inzien, met name of het gaat om plaag- of pestgedrag.

We delen deze info bij voorkeur via de mail, zodat we elke leerkracht bereiken.

Daarnaast voert de leerkracht van het kind (al of niet digitaal) overleg met de vorige leerkracht van het kind, de IB'er en/of de directie om een plan van aanpak af te spreken.

In dit stadium is het noodzakelijk ook de ouders (wanneer ze zelf nog geen actie hebben ondernomen) te betrekken bij de 'stand van zaken'. Hoe dit precies vorm krijgt, wordt in het onderling overleg afgesproken.

De leerkracht van het kind (of na onderling overleg een ander persoon) zorgt voor de verslaglegging (ParnasSys en/of apart 'bestand' bijhouden om dit later toe te voegen bij deze leerling). Eventueel kan dit ook genoteerd worden in onze leerling- en groepsbesprekingen.

Stap 3: Uitvoering van acties

Na onderling overleg zijn er acties afgesproken. Welke acties dat concreet zijn, is niet bij voorbaat in een protocol vast te leggen.

Als de sfeer in een groep het toelaat en het gezag van de leerkracht niet omstreden is in de betreffende groep, kunnen we denken aan bijv. de volgende aanpak:

- a) Er vindt een gesprek plaats tussen de pester en de zondebok.
- b) Voldoet dit gesprek niet (in die zin dat het pesten toch doorgaat) of zijn er meerdere leerlingen bij betrokken, dan vindt er een gesprek met de hele klas plaats. Dit gebeurt volgens vijf stappen:

1. De ik-boodschap

De leerkracht geeft door middel van een heel duidelijke ik-boodschap te kennen, dat er in de klas een probleem is dat hij niet alleen kan oplossen, maar dat wel opgelost moet worden. Daarbij noemt hij heel duidelijk de probleemsituatie en vraagt de leerlingen oplossingen te geven. Hij benadrukt daarbij dat het probleem opgelost moet worden.

2. Het verzamelen van oplossingen

De leerlingen moeten allerlei oplossingen geven voor aanpak. Soms komen er geen ideeën omdat de leerlingen niet durven of zo'n aanpak niet gewend zijn. Maar als de leerkracht hen laat merken dat het hem ernst is door hen wat meer tijd te geven oplossingen aan te dragen, zullen ze in die periode de zondebok wat meer met rust laten. In deze fase mag er nog niet gereageerd worden op de oplossingen. Na verloop van tijd komt er een aantal oplossingen, meestal van de leerlingen uit de zwijgende middengroep.

3. Het evalueren van oplossingen

Alle oplossingen die nadelig zijn voor de zondebok en ook voor de pester worden geschrapt. Op die manier geeft de leerkracht aan dat hij geen partij kiest, maar aan alle leerlingen veiligheid wil bieden.

4. Het concretiseren van de oplossingen

Voor iedereen moet duidelijk zijn hoe de geselecteerde oplossingen uitgevoerd gaan worden. Het is daarbij aan te bevelen om ze op papier te zetten en daarna weer met de klas te bespreken.

5. Het evalueren van de oplossingen

De oplossingen moeten met regelmaat geëvalueerd worden. De leerkracht geeft aan dat de evaluatie een vast onderdeel gaat worden van de klassengesprekken.

Wanneer er weer signalen komen van pesten dan moet de leerkracht weer teruggaan naar stap 1, maar ook als hij niets hoort, moet hij regelmatig evalueren. Het is van belang om het evalueren dan niet te laten verwateren. In dat geval is het belangrijk om complimenten te geven omdat het zo goed gaat. De leerkracht moet in deze fase de leerlingen duidelijk maken dat het aangeven dat er weer gepest wordt niet hetzelfde is als klikken, maar dat het in principe hetzelfde is als het helpen van de zondebok.

- c) Met name als er een peestsituatie geconstateerd is, bevraagt de leerkracht zichzelf over zijn of haar eigen functioneren. Hoe is de eigen houding naar de klas en eventueel specifiek naar bepaalde leerlingen toe? Hoeveel ruimte en verantwoordelijkheid krijgen de leerlingen zelf? Hoe veilig zijn de leerlingen in de klas? Waar nodig, brengt de

leerkracht wijzigingen aan in zijn of haar functioneren.

- d) Bij een leerling bij wie het zondebok of pester zijn vooral lijkt voort te komen uit een gebrek aan weerbaarheid, inlevingsvermogen en sociale vaardigheden, kan met de ouders gesproken worden over een eventuele sociale vaardigheidstraining.
- e) Als zich voortdurend escalaties voordoen op het plein wordt er extra pleinwacht ingezet.
- f) Er wordt regelmatig contact gehouden met de betreffende leerlingen, de groep en de ouders om te horen of de genomen maatregelen succes hebben en blijven hebben of dat er andere stappen nodig zijn.

Als de sfeer in de groep of de leeftijd van de kinderen enz. enz. bovenstaande aanpak niet toelaat, dan komt er een aanpak 'op maat' voor deze leerling. De volgende zaken worden daarin meegenomen:

- Wat we precies gaan doen, wordt zwart op wit gezet en met alle betrokkenen gedeeld.
- Er wordt in elk geval een logboek, gedurende enkele weken bijgehouden, waarin bevindingen worden genoteerd (bijv. hoe heeft de leerling zelf de pauzes ervaren, ging het goed of niet goed en wat was er concreet aan de hand als het niet goed ging).
- Het logboek wordt met een zekere regelmaat (bijv. wekelijks) gedeeld met de leerling, de ouders en de collega's.
- Er wordt ruimte gegeven om op- en aanmerkingen te geven op het logboek. Met name pleinwachtervaringen, ouderopmerkingen enz. zijn dan van belang.
- Na een positieve (!) periode wordt duidelijk aangegeven dat we nu stoppen met het logboek. We spreken met de leerling af dat de komende weken alleen de negatieve ervaringen worden gemeld. Dit wordt gecommuniceerd met collega's en ouders. Komen die negatieve ervaringen naar voren, dan moet de leerling er van op aan kunnen dat de leerkracht **daadwerkelijk** en **snel** actie(s) onderneemt.
- Er wordt zorg gedragen voor archivering van het 'logboekbestand' (toevoegen in ParnasSys) bij de betreffende leerling of wordt verzameld via de coördinator G. Meerkerk.

P.S. Contactpersoon m.b.t. peestsituaties en **aanspreekpunt** voor ouders: dhr. G. Meerkerk

Stap 4: Evaluatie van afspraken en acties

De punten in het protocol bij stap 4 vermeld zijn duidelijk en niet voor tweeërlei uitleg vatbaar. Wel is het goed om onze handelwijze m.b.t. pester(s), gepeste leerling(en) en de overige leerlingen te evalueren aan de hand van onderstaand schema, dat overigens al eerder een rol kan spelen (bijv. bij het inhoud geven aan acties).

Begeleiding van de gepeste leerling (door eerst leerkracht, daarna met IB-er /directeur)

- *We tonen medeleven en luisteren en vragen hoe en door wie er wordt gepest.*
- *We gaan na hoe de leerling zelf reageert, wat doet hij / zij voor, tijdens en na het pesten.*
- *We laten de leerling inzien dat je soms ook op een andere manier kunt reageren (huilen of boos worden is juist de reactie die de pester wil uitlokken...)*
- *We gaan na welke oplossing het kind zelf wil en we oefenen deze (zo mogelijk) met de leerling, bijv. hoe je duidelijk 'nee' en 'stop' tegen de pester kunt zeggen, terwijl je hem goed in de ogen kijkt. Oogcontact durven maken, kan bijv. geoefend worden.*
- *We benadrukken de sterke kant van het kind.*
- *We stimuleren het dat de leerling zich anders/beter opstelt.*
- *We belonen (schouderklopje) als de leerling zich anders/beter opstelt*
- *We praten met de ouders van het kind (en de ouders van de pester).*
- *We plaatsen het kind niet in een uitzonderingspositie door het over te beschermen.*
- *Contact opnemen met de ouders: elkaar informeren, overleggen, inleven in het kind, bespreken wat de oorzaak zou kunnen zijn.*
- *We schakelen indien nodig, in overleg met ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.*

Begeleiding van de pester (door eerst leerkracht, daarna met IB-er/ directeur)

- *We praten met de pester en we zoeken naar de reden van het pesten.*
- *We laten inzien wat het effect van zijn/haar gedrag is voor de gepeste.*
- *We laten inzien welke positieve kanten de gepeste heeft.*
- *We bespreken de schoolregels t.a.v. het pesten.*
- *We geven schouderklopjes bij het (zich weer) houden aan de schoolregels of straffen wanneer het kind wel pest.*
- *Het kind te leren niet meteen te reageren, maar te leren zich te beheersen. De techniek "Stop-Denk-Doemethode" aanleren of iets dergelijks.*
- *We laten excuses aanbieden.*
- *Contact opnemen met ouders: elkaar informeren, overleggen, inleven in het kind; bespreken wat de oorzaak zou kunnen zijn.*
- *We schakelen indien nodig, in overleg met ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.*
- *We blijven als leerkracht alert. We spreken bij herhaling de pester er weer op aan.*

Begeleiding van de grote groep (door eerst leerkracht, daarna met IB-er/ directeur)

- *We maken het probleem bespreekbaar in de groep.*
- *We stimuleren dat de kinderen een eigen standpunt innemen en eventueel partij trekken voor de gepeste leerling.*
- *We bespreken met de leerlingen dat 'meedoen' met de pester meestal kan leiden tot verergering van het probleem.*
- *We laten inzien wat het effect van zijn/haar gedrag is voor de gepeste.*
- *We laten inzien welke positieve kanten de gepeste heeft.*
- *We schakelen indien nodig, in overleg met de ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.*
- *Eventueel organiseren we een ouderavond voor de leerlingen van de groep waarin de problematiek zich voordoet.*

Stap 5: Nazorg m.b.t traject en ouders

Bij onze nazorg en evaluatie van het hele traject denken we met name ook aan onze ouders. Reeds eerder kunnen overigens de onderstaande adviezen een rol hebben gespeeld in het hele traject. Het is wel goed om ze tot slot mee te nemen in onze eindevaluatie.

Adviezen aan ouders van de gepeste kinderen:

- *Houdt de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind.*
- *Pesten kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken. Niet zelf kinderen aanspreken op school.*
- *Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat of via internet probeert u dan om contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken.*
- *Stimuleer uw kind positief (geef uw kind waar mogelijk een schouderklopje of complimentje). Hierdoor kan het zelfrespect vergroot worden of weer terug komen.*
- *Samen wandelen, (buiten en binnen) spelen enz. kan veel betekenen voor uw kind. Vergeet het voorlezen niet. Kies met zorg een 'passend' boek, met een verhaal waarin bijv. pesten en het stoppen daarvan aan de orde komt.*
- *Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.*
- *Stimuleer uw kind om naar de leerkracht te gaan.*

De ouders van pesters

- *Neem het probleem van uw kind serieus.*
- *Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.*
- *Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.*
- *Besteed extra aandacht aan uw kind.*
- *Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind.*
- *Schouderklopjes geven, maar ook waar nodig straffen!*
- *Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van school staat.*
- *Raak niet in paniek: elk kind loopt de kans om een pester te worden.*

De ouders van alle kinderen:

- *Neem de ouders van het gepeste kind serieus.*
- *Houdt rekening met de gevoelens van de ouders van zowel het gepeste kind als de gevoelens van de pester.*
- *Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.*
- *Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goed gedrag.*
- *Geef zelf het goede voorbeeld.*
- *Leer uw kind voor anderen op te komen.*
- *Leer uw kind voor zichzelf op te komen, dat is (overigens) wat anders dan 'erop los te moeten / mogen slaan'.*

Slotwoord

Met het bovenstaande is natuurlijk nog lang niet alles gezegd wat er te zeggen valt over 'Pesten op school'. Wie een uurtje over heeft, zou eens kunnen 'grasduinen' op www.pestweb.nl Op deze website wordt (ook voor de leerlingen van de basisschool) veel informatie geboden in verschillende categorieën (leerlingen, ouders, leerkrachten). Verschillende vragenlijsten o.a. om de ernst van het pestprobleem vast te stellen, zijn er te vinden. Te denken valt aan vragen als (ook door ons te gebruiken bij individuele gesprekken met een leerling, ouder en/of leerling-enquêtes):

- Ik heb op school het meeste last van (kies er bijv. vijf):
  - *Ze vragen me niet voor feestjes*
  - *Ze willen me niet bij gym in hun partij*
  - *Ze laten me niet (vaak) meedoen met spelen op het plein*
  - *Ze willen niet naast me (gaan) zitten*
  - *Ze luisteren niet naar me*
  - *Ze maken me belachelijk*
  - *Ze duwen me en geven me porren en/of schoppen*
  - *Ze maken grappen over mijn uiterlijk (kleding, bril, gezicht enz.)*
  - *Ze schelden me uit*
  - *Ze lachen me vaak uit*
  - *Ze maken mijn spullen kapot (of proberen dat)*
  - *Ze pakken mijn spullen af om ze te verstoppen enz.*
  - *Ze roddelen over me*
  - *Ze wachten me op en achtervolgen me*
  - *Ze bedreigen me*
  - *Ze willen geld van me*
  - *Ze willen dat ik snoep enz. voor ze meeneem, want anders...*
- Hoe vaak gebeurt dit?
  - *een enkele keer / wekelijks / dagelijks*
- Hoe lang is dit al aan de gang?
  - *kort geleden is dit begonnen / al weken / al maanden / al jaren*
- Wie doen dit meestal?
  - *jongere kinderen / kinderen van mijn leeftijd / oudere kinderen*
- Met hoeveel zijn ze meestal?
  - *één persoon / twee personen / klein groepje / grote groep*
- De dader is / de daders zijn:
  - *uit mijn klas / uit een hogere klas / uit een lagere klas / bekenden voor mij, nl..... / onbekenden, die ik tegenkom ..... (waar) (wanneer).*
- Waar gebeurt het pesten meestal?
  - *In de klas / op het plein / op weg van en naar huis / op de computer enz.*
- Wat heb je er zelf aan gedaan?
  - *Ik ben voor mezelf opgekomen, maar het helpt niet / ik heb hulp gevraagd aan ..... / Ik heb nog niks er tegen kunnen doen, omdat ik niet weet wat ik moet doen.*
- Weten je ouders er van? Weet de leerkracht ervan? Enz.

- Heb jij zelf aandacht en belangstelling voor andere kinderen? De sociale vaardigheden van een kind kun je op die manier een klein beetje helder krijgen:
  - *Begroet jij andere kinderen als ze aan komen lopen of binnen komen?*
  - *Vraag je wel eens wat aan andere kinderen (bijv. als je weet dat er iets is gebeurd met een kind of als het kind iets gedaan, behaald, gewonnen heeft)*
  - *Hoe reageer je op vragen van andere kinderen?*
  - *Ga je echt enthousiast meespelen als je de kans krijgt om mee te doen en houd jij je dan aan de afgesproken regels?*
  - *Geef je een ander kind wel eens een complimentje? (Bijv. na een spreekbeurt of het maken van een werkstuk, tekening enz. Of als het kind een nieuwe jas, schoenen, fiets enz. heeft)*
  - *Help je wel eens een ander kind in de dingen waar jij zelf goed in bent?*
  - *Mogen andere kinderen van jou wel eens spullen lenen?*
  - *Kun je er tegen als kinderen kritiek op je hebben en hoe ga je daar mee om? Word je dan boos, ga je huilen of vraag je door?*
  - *Vraag je wel eens of andere kinderen bij jou komen spelen? Of blijf ook eens op het schoolplein spelen; vraag of je ouder je dan een half uurtje later komt ophalen.*
  - *Enz.*

De leerkracht heeft daarnaast nog heel wat mogelijkheden om het ‘pestprobleem’ aandacht te geven:

- *Bijbelverhalen, Catechismusvragen en -antwoorden bieden aanknopingspunten.*
- *Kinderboeken (zelfs prentenboeken) kunnen ingezet worden, passend bij de leeftijd van de kinderen. In de bibliotheek helpen ze graag en ook op dit thema kan er gezocht worden in bibliotheekbestanden.*
- *Speciale lessen selecteren in onze methode ‘Kinderen en hun sociale talenten’.*
- *Speciale lespakketten inzetten, toegesneden op leeftijd en ontwikkelingsniveau van kinderen.*
- *Websites bezoeken (tik op een zoekmachine als Google het zoekwoord ‘pesten’ in en er komt heel wat (meer of minder bruikbaar) langs....*

Tot slot:

We sluiten af met de opmerking dat we dit pestprotocol jaarlijks in onze laatste personeelsvergadering evalueren.